

El llenguatge

La guineu

El mamífer carnívor de la família dels cànids designat, en la nomenclatura científica, amb el nom de *Vulpes vulpes* que contràriament al que temen alguns ecologistes sembla que no corre pas cap perill d'extinció, en català té pel cap baix quatre denominacions diferents, cap de les quals no correspon al nom llatí de l'animal (que es manté, com hem vist, en el nom científic): guineu, guilla, rabosa i guinarda.

Aquesta renúncia del català al nom llatí de la guineu és compartida pel castellà i pel francès, però no per l'italià, que conserva la forma «vulpe», prolongament de l'antiga forma llatina. El castellà la va substituir per una denominació insultant, «zorra», expressió de l'animadversió suscitada per aquest animal, o per una de descriptiva, «rapo sa», al·lusiva a la seva vistosa cua, i el francès per una d'influència literària, «renard», a causa de la gran popularitat que va aconseguir la narració medieval «Roman de Renart», protagonitzada per aquest astut carnívor, batejat amb un nom propi que li va restar com a nom comú. Les formes del castellà i del francès procedents del llatí són «vulpeja» i «goupil», respectivament, que trobem als textos antics, disminuint progressivament, fins a la seva desaparició. En alguns textos francesos moderns llegim de nou la forma «goupil», usada com a sinònim alternatiu de «renard».

La influència del «Roman de Renart» va arribar fins al nostre àmbit i així veiem com Ramon Llull, al «Llibre de les bèsties», anomena la guineu «Na Renard»; però com a nom propi, com demostra la partícula que el precedeix, i com a nom comú usa volp de què treu els derivats volpei i volpellatge (covard i covardia), tots ells avui extingits. En el nostre cas, fou el temor supersticiós —una mena de tabú— que va fer desistir del nom de nissaga llatina, substituït en el parlar dels pagesos, per noms de dona que van acabar imposant-se: d'aquí vénen guilla de Guilla, muller del comte de Cerdanya, i guineu de Winidhild, muller del comte de Barcelona (segons Coromines), usuals a les comarques septentrionals i centrals. En comarques més meridionals es popularitzà la forma descriptiva i bosa paral·lela a la del castellà «raposa». Resta la quarta forma, guinarda que sembla haver-se perdut, i que també prové d'un nom propi d'origen germànic. En tenim constància per l'ús que en féu algun escriptor medieval, com Jordi de Sant Jordi, i peis rastres que ha deixat en la topònimia, en noms com la Guinardera, designant caus de guineus. I possiblement també s'hi refereixen noms com el Guinardó, avui un barri de Barcelona, i Rocaguinarda, llinatge del famós bandoler nyerro del Lluçanès.

Albert Jané